

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-29>

**ПРОФЕСІЙНЕ ДЕКОРАТИВНЕ
МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ
І ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ**

Чегусова З. А.

*кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України,
науковий співробітник відділу образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтв
Інститут мистецтвознавства, фольклористики, етнології
імені М. Т. Рильського Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

На початку ХХІ століть глобалізація пришвидшилася, що пов'язано з активним розвитком інформаційних технологій, які спростили доступ до будь-якої інформації у світі. У результаті цього культури різних країн планети активно зближуються [1]. Становлення світових структур та їх взаємовідносин тісно пов'язане з найважливішою сферою громадського життя – культурою, яка під впливом цих процесів трансформується, зазнає серйозного зовнішнього і внутрішнього тиску (хоча соціологи фіксують найбільший спротив глобалізації саме у сфері культури: у порівнянні з успішними процесами глобалізації, які розгортаються у сферах економіки, торгівлі і фінансів, політики) [6].

Глобалізація на початку ХХІ ст. має і палких прихильників, і опонентів, які вважають, що вона шкодить різноманітності культур. Справді, глобалізація збільшує контакти між культурами, але надмірно активне спілкування народів світу та культурні запозичення можуть призвести до втрати культурної самобутності. Поширення однакових культурних зразків по всьому світу, відкритість кордонів, розширення спілкування змусили науковців говорити про негативні явища, що виникають у процесі глобалізації сучасної культури й загрожують знеціненню національних традицій. А це безпосередньо стосується професійного декоративного мистецтва України в добу глобалізації, яке містить у собі величезний пласт національної культури.

Відзначимо, що українська мистецтвознавча наука поки що чітко не окреслила свого предметного поля в аналізі явища глобалізації, яке слід віднести до числа найбільш значущих цивілізаційних тенденцій сучасності. Тому доповідачкою здійснено спробу виконання дослідження на стику мистецтвознавства і культурології з наміром

визначення впливу (негативного чи позитивного) глобалізаційних процесів на професійне декоративне мистецтво України початку ХХ століття.

У науковій доповіді розкриваються основні тенденції сучасного професійного декоративного мистецтва України, яке зазнало значних образно-пластичних перетворень після 1991 р. – у часи кардинальних зрушень в суспільно-політичному устрої України. Якісно відмінні художньо-стильові модифікації в цій царині найяскравіше позначилися в таких його найбільш розвинених і осучаснених різновидах, як кераміка, скло, текстиль, що мають міцно усталені в часі й гранично потужні національні традиції.

На початку ХХІ століття ця мистецька галузь постає надзвичайно розмаїтою і полівекторною, налаштованою на урізноманітнення засобів виразності та напрямів у вище названих ділянках. Так, численні українські митці, які формують сучасне обличчя декоративного мистецтва, захоплені переосмисленням українського авангарду початку ХХ ст.; багато хто з художників зорієнтований на класичний модернізм, зокрема такі його течії, як геометрична абстракція, лірико-емоційна абстракція; певна частина творчої молоді налаштована на творення новітніх композицій «актуального мистецтва». Простежується схильність митців до сміливого експерименту, до вивільнення від застарілих художньо-естетичних штампів і опанування новітніми артпрактиками, прагнення до оновлення мови й пошуку «нових смислів» у сучасному декоративному мистецтві.

На основі аналізу творів професійних художників у техніках гобелена, розпису на тканині, нетрадиційного текстилю, гончарної і ліпленої кераміки, гутного й кришталевого скла, експонованих на численних національних і міжнародних імпрезах, виставках-конкурсах, симпозіумах в Україні й у Світі, доведено: декоративне мистецтво України розвивається в європейському напрямку, але водночас базується на багатовіковому національному підґрунті, що в умовах глобалізаційних процесів на початку ХХІ ст. є запорукою збереження національної ідентичності.

Основною тенденцією професійного декоративного мистецтва України доби глобалізації є утвердження новітньої образності, яка загалом органічно лягає у контекст формотворення сучасного професійного декоративного мистецтва України.

У загальному мистецькому процесі привертають увагу художники, що працюють в ділянці професійної кераміки, і, передусім, завдяки активізації їхніх пошуків нестандартних підходів до матеріалу, які неминуче призводять до трансформації звичайної декоративної

образності. Наявний інтерес і потяг художників-керамістів до національного коріння, усвідомлення кожним своєї причетності до своєрідності вітчизняної культури разом з тим органічно сполучаються з намаганням досягнути світові тенденції.

У добу глобалізації поступово вибудовується панорама «нового» львівського гутництва, що складається з експериментальних пошуків та знахідок творчих індивідуальностей, які приділяють першочергову увагу втіленню новітніх образно– і формально-художніх задумів у виставкових об'ємно-просторових роботах, у яких автори більш воліють до скульптурної пластики. На ґрунті традиційного гутного скла розпочинає свій розвиток новий напрямок – склопластика, яка на тлі демонстрації львівськими митцями високої культури виконання, розкриває оригінальність образно-пластичного мислення того чи іншого творця.

Встановлено, що процес поширення модерністських художніх напрямів, які отримали розвиток як у практиці європейських митців, так і в образотворчому мистецтві України на зламі ХХ–ХХІ ст., не оминув і експериментального авторського текстилю, який вирізняється значним поглибленням новаційних та інноваційних тенденцій, активним пошуком нових виражальних можливостей мистецтва тканини.

У добу глобалізації «Україна відкрита для контактів зі світовою культурою, завдяки чому трансформації із сучасними нововведеннями, а саме так потрактовується термін «новація», відбуваються значно швидше. Імовірно, тому вчорашні експерименти із формою – асамбляжі, інсталяції, об'ємно-просторові конструкції – сьогодні вже доволі адаптовані у практиці українського професійного текстилю», – стверджує дослідник і теоретик сучасного художнього текстилю Таміла Печенюк [2, с. 101]. Український «рух мистецтва тканини» через нетривалий час побутування на наших теренах накопичує власний досвід, продукуючи сміливі і неупереджені ідеї. Водночас новітній текстиль аж ніяк не розвивається у запереченні традиційного чи у відокремленні від нього [3, с. 11]. Невпинне прагнення митців до творчого експерименту в гобеленах, панно, об'ємно-просторових композиціях у таких традиційних техніках, як ткацтво, вишивка, повсть, батик, колаж, аплікація і у відносно нових для українців, як черпаний папір, печворк, квілт, засвідчило подальший розвиток цього виду декоративного мистецтва, що здобуває усе більше визнання на міжнародних виставках, конкурсах, симпозіумах.

Немає сумніву у тому, що глобалізація як процес глибоких якісних змін несе в собі деякі негативні заряди. Але водночас важко

заперечувати твердженню, що: «...саме завдяки незаперечному технічному, технологічному, економічному прогресу у людей, чия діяльність проходить у сфері культури, з'являються все нові й нові можливості для творення, для отримання більш об'ємної і повної інформації, для вільного й оперативного обміну думками та ідеями <...>. Глобалізація як цивілізаційний процес здатна забезпечувати сприятливі умови для існування і розвитку культури, <...> використовувати швидкодійні і надсучасні комп'ютерні програми...» [5]. Глобальна інформаційно-комунікативна система кардинально змінила умови для культурного обміну і взаємодії, освіти і спілкування між людьми, все більш успішно знімаючи просторові, часові, соціальні, мовні та інші бар'єри, формуючи єдиний інформаційний простір. Цілком очевидно, що міжнародні взаємодії, які мають місце у галузі сучасного мистецтва, неповторні і унікальні, завдяки яким наші українські діячі культури – художники, мистецтвознавці одержали можливість інтерактивної участі у процесі культурогенезу, і межі його сприйняття постійно розширюються.

У 2010-х рр. відбувається процес так званого «переливання культурних імпульсів», «переливання крові культур» (що гідно окремого дослідження культурологами та мистецтвознавцями). Жодна, навіть наймогутніша з політичного та економічного погляду держава не здатна задовольнити культурно-естетичні запити своїх співвітчизників, не звертаючись до духовного надбання інших країн і народів [4, с. 140]. Сприяння культурному різноманіттю можна розглядати і як один з пріоритетів ЮНЕСКО у сфері культури, що підтверджує Устав цієї всесвітньої організації, який включає завдання «забезпечити державам–членам зберігання своєрідності їх культури», а також прийнята у 2001 р. Загальна декларація, у якій держави – члени підтвердили свою прихильність до культурного різноманіття [4, с. 223] (принагідно нагадаємо, що у 2019 р. Україна відзначила свій 65-річний ювілей входження до ЮНЕСКО як його рівноправна держава–член).

Література:

1. Глобалізація / Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2004. Т. 2: Г – Д. С. 118.
2. Печенюк Т. Шаліли, шаліємо, чи будемо шаліти далі? (До питання новацій у сучасному художньому текстилі. *Студії мистецтвознавчі*. 2009. Число 1. С. 100-106.
3. Печенюк Т. Художній текстиль – реальність українського мистецького простору. *Друга всеукраїнська трієнале художнього*

текстилю : каталог виставки / Упоряд. З. Чегусова. Київ : НСХУ, 2008.

С. 8-11.

4. Шейко В. Культура України в глобалізаційно-цивілізаційному вимірі (історико-методологічні аспекти) : монографія / Національна академія мистецтв України, Інститут культурології. Київ, 2011. 624 с.

5. Визгин В. П. Культура как искусство целей (вместо предисловия). *От философии жизни к философии культуры: Сб. статей /* Под ред В. П. Визгина. С-Пб., 2001. <https://www.pedagogika-cultura.ru>

6. Черниш Н. Україна і глобалізація в соціолінгвістичному контексті. *Мова і суспільство*. 2014. Вип 5. <http://publications.lnu.tdu.ua>